

IKIMOKYKLINIO IR PRIEŠMOKYKLINIO UGDYMO PEDAGOGŲ RENGIMAS: UNIVERSITETINIO PEDAGOGŲ UGDYMO PRIVALUMAI

Skaistė Koviėnė
Šiaulių universitetas, Lietuva

Santrauka

Ikimokyklinio ugdymo tikslas – padėti vaikui išsiugdyti savarankiškumo, sveikos gyvensenos, pozityvaus bendravimo su suaugusiais ir vaikais, kūrybiškumo, aplinkos ir šalies pažinimo, mokėjimo mokytis pradmenis. Priešmokyklinio ugdymo paskirtis – padėti vaikui pasirėngti sėkmingai mokytis pagal pradinio ugdymo programą. Tiek ikimokyklinio, tiek priešmokyklinio ugdymo pedagogo tikslas – padėti šeimai ugdyti ikimokyklinio ir priešmokyklinio amžiaus vaiką.

Lietuvoje ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo pedagogus rengia ir universitetai, ir kolegijos. Visuomenėje dažnai diskutuojama, ar su ikimokyklinukais – mažaisiais šalies piliečiais – dirbančiam pedagogui užtenka aukštojo neuniversitetinio (kolegijinio) išsilavinimo, ar būtinas aukštasis universitetinis. Šioje esė vartojama ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo sąvokos, nes pedagogas, įgijęs ikimokyklinio ugdymo auklėtojo kvalifikaciją, dar neturi galimybės dirbti su priešmokyklinio amžiaus vaikais, kol papildomai neįgyja šių kompetencijų.

Mokslinės literatūros bei dokumentų analizė leido padaryti išvadas apie ikimokyklinio ir priešmokyklinio amžiaus vaikų ypatingumą, ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo pedagogų vaidmens ugdant vaikų asmenybes reikšmingumą, šių pedagogų rengimo universitetuose bei kolegijose skirtumus bei universitetinio ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo pedagogų rengimo privalumus.

Raktiniai žodžiai: universitetinis išsilavinimas, neuniversitetinis (kolegijinis) išsilavinimas, ikimokyklinis ir priešmokyklinis ugdymas, pedagogų ugdymas.

Įvadas

Visas ikimokyklinės ugdymo institucijas, kaip pirminę švietimo grandį, jungia pagrindinė misija – vaiko asmenybės ugdymas ir globa, poreikių tenkinimas, vaiko socializacija, savalaikis brandumas mokyklai, bendradarbiavimas su šeima. Dabarties pedagogai dirba besikeičiančiame pasaulyje, kur vyksta įvairūs socialiniai, politiniai, ekonominiai pokyčiai. Kinta ir tradiciniai pedagogo vaidmenys, kurie reikalauja naujų gebėjimų bei įgūdžių siekiant kokybiško ugdymo. Būtent nuo pedagogų nuostatų, bendravimo ir bendradarbiavimo gebėjimų, pasirėngimo priimti naujoves, keistis priklauso, ar ugdymo įstaiga atitiks laikmečio reikalavimus. Ikimokyklinio ugdymo pedagogų profesines kompetencijas nagrinėjo E. Jurašaitė (2004), D. Malinauskienė (2010).

Ikimokyklinis ir priešmokyklinis ugdymas grindžiamas į vaiką orientuoto ugdymo paradigma. Anot paradigmos pagrindėjo Jono Dewey (1961), demokratinė ugdymo sistema turi būti orientuota į vaiką ir jo interesus. Ugdytiniai turi aktyviai dalyvauti priimančiais sprendimus, kurie lemia jų laisvus pasirinkimus, interesų kryptis. O pedagogas turi būti ne autoritetas, bet pagalbininkas, turintis savo teises ir akademinį autonomiškumą. Pedagogo dialogas su vaiku padeda pastarajam prisiimti atsakomybę už savo veiklą, o pedagogas tampa „dialogo žmogumi“ (Freire, 2000). Į vaiką orientuoto ugdymo paradigma grįstą ugdymą analizavo J. Dewey (1961), P. Freire (2000), M. Hardt, A. Negri (2001), O. Monkevičienė (2008), A. Juodaitytė (2004), J. Ruškus, D. Žvirdauskas (2010) ir kt.

Europos komisijos studijoje „Ankstyvasis vaikų ugdymas ir rūpyba Europoje: socialinio ir kultūrinio nelygiateisiškumo problemų sprendimas“ (2009) teigiama: „ikimokyklinis ugdymas gali svariai prisidėti kovojant su nepalankiomis ugdymo galimybėmis. Pačios veiksmingiausios intervencinės programos apima intensyvių, anksti pradėdamą, vaiko reikmėms skirtą centralizuotą ugdymą, derinamą su aktyviu tėvų įtraukimu ir jų švietimu, vaikų ugdymo veiklos šeimoje programomis ir paramos šeimai priemonėmis. Dauguma tyrėjų taip pat sutaria, kad ikimokyklinio ugdymo pedagogų, atsakingų už ugdymo veiklą ankstyvojo vaikų ugdymo ir rūpybos sistemoje, rengimas turėtų būti specializuotas ir vykdomas pagal aukštojo mokslo bakalauro programas“.

Pasaulio kaita kelia nemenkus reikalavimus tiek jau dirbantiems pedagogams, tiek aukštosioms mokykloms, kurios dar tik rengia pedagogus. Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo pedagogo kvalifikacija Lietuvoje yra suteikiama tiek universitetuose, tiek ir kolegijose. Tai numato Lietuvos Respublikos Mokslo ir studijų įstatymas (2009). Šio įstatymo 8 ir 9 straipsniuose išdėstomi pagrindiniai universitete ir kolegijoje vykdomų studijų skirtumai: universitete atliekami moksliniai tyrimai, eksperimentinė (socialinė, kultūrinė) plėtra ir (arba) plėtojamas aukšto lygio profesionalusis menas, o kolegijoje – plėtojami taikomieji moksliniai tyrimai ir (arba) profesionalusis menas. LR Mokslo ir studijų įstatymas apibrėžia ir skirtingus universitetinių ir kolegijinių studijų tikslus. Universitetas ugdo visapusiškai išsilavinusią, etiškai atsakingą, kūrybingą ir verslią asmenybę. Ikimokyklinio bei priešmokyklinio ugdymo pedagogų rengimo klausimus Lietuvoje nagrinėjo B. Bitinas (2003), G. Žibėnienė (2005), V. Navickienė (2011), P. Jucevičienė, N. Bankauskienė, B. Janiūnaitė, D. Lepaitė, B. Simonaitienė (2007), G. Purvaneckienė (2005), A. Kochanskienė, R. Sadauskienė, A. Vaičiūnaitė (2006) ir kt.

Remiantis mokslo darbų analizės rezultatais galima teigti, kad ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo pedagogų rengimo klausimai yra nemažai tyrinėti Lietuvos mokslininkų, tačiau nepavyko rasti darbų, kuriuose būtų analizuojami universitetinio ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo pedagogų rengimo ir ugdymo Lietuvoje privalumai ar trūkumai. Todėl yra tikslinga analizuoti, ar šiam pedagogui užtenka aukštojo neuniversitetinio (kolegijinio) išsilavinimo, ar privalu įgyti universitetinį? Šio tyrimo objektas – universitetinio ir kolegijinio pedagogų rengimo privalumai ir trūkumai. Tyrimo tikslas – pagrįsti, kodėl ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo pedagogus būtina rengti universitete, o ne kolegijoje. Tyrimo tikslui pasiekti taikytas tyrimo metodas – mokslinės informacijos šaltinių ir teisės aktų turinio (content) analizė.

Esminiai tyrimo klausimai:

1. Koks yra ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo pedagogo vaidmuo ugdant vaiko asmenybę?

2. Kokie esminiai ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo pedagogų rengimo universitete ir kolegijoje skirtumai?
3. Kokie universitetinio ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo pedagogų rengimo privalumai ar trūkumai.

Pedagogo vaidmuo ugdant vaiko asmenybę

Kaip teigia D. T. Dodge, L. J. Colke, C. Heroman (2007), iki XX amžiaus mokslininkai nedaug dėmesio skyrė vaikų raidai. Tačiau situacija pasikeitė: atlikti tyrimai suteikė nemažai informacijos apie vaikystės kaip apie atskiro žmogaus gyvenimo etapo raidą. Vaikystėje susiformuoja beveik visi pagrindiniai žmogaus asmenybės bruožai ir charakterio savybės, išskyrus tuos, kurie atsiranda tik tam tikrame amžiuje palaipsniui įgyjant gyvenimo patirtį.

Ikimokykliniame amžiuje dedami mokymosi pagrindai, plėtojamas savaiminis mokymasis ir mokymasis pagal modelį (Hille, Evanschitzky, Bauer, 2015). Kad vaikas galėtų įgyti žinių, gebėjimų ir vertybių, reikia postūmio iš aplinkos. Vaikuose genetiškai užkoduoti mokymosi procesai gali būti veikiami ir skatinami išorinių sąlygų, tačiau tas poveikis gali būti ir neigiamas. Todėl šio proceso negalima palikti savieigai (Pinker, 2007).

Remiantis JAV, Didžiojoje Britanijoje, Naujojoje Zelandijoje ir kitose pasaulio šalyse atliktais tyrimais galima teigti, kad ikimokyklinio ugdymo svarba yra didžiulė: vaikų, kurie dalyvavo ikimokykliniame ugdyme, mokymosi pasiekimai buvo aukštesni, jų žodynas buvo turtingesnis, geriau laikė egzaminus, mažiau antramečiavo, patirdavo mažiau bendravimo sunkumų, turėjo mažiau pažintinės raidos sutrikimų, rečiau elgdavosi asocialiai (Q. Liu, O. N. Skans, 2010; A. S. Epstein, L. J. Schweinhart, A. DeBruin-Parecki, K. B. Robin, 2004; P. Leach, 2009).

Lietuvoje ikimokyklinis ugdymas nėra privalomas, tačiau LR Seimas patvirtino LR Švietimo įstatymo pataisas, kuriomis mūsų šalyje įtvirtintas privalomas priešmokyklinis ugdymas: „priešmokyklinis ugdymas pradedamas teikti vaikui, kai tais kalendoriniais metais jam sueina 6 metai. Priešmokyklinis ugdymas gali būti teikiamas anksčiau tėvų (globėjų) prašymu, vadovaujantis švietimo ir mokslo ministro patvirtintu Vaiko brandumo mokyti pagal priešmokyklinio ir pradinio ugdymo programas įvertinimo tvarkos aprašu, bet ne anksčiau, negu jam sueina 5 metai.“ Įstatymo pataisos įsigalioja nuo 2016 m. rugsėjo 1 d.

Taigi, tiek ikimokykliniame, tiek ir priešmokykliniame ugdymo procese ypatingą vaidmenį atlieka pedagogas. Dar praėjusiam šimtmečiame žymus lietuvių mokslininkas J. Vabalas-Gudaitis pedagogą apibūdino kaip asmenybę, dirbančią su pašaukimu. Anot jo, „pašaukimas – tai yra pastovus patraukimas prie tam tikros srities darbų, kurie turi visuomeninę reikšmę, kuriais siekiama aukštesnio idėjinio tikslo <...>“ (Pocienė, 2010, p. 531). Pedagogas tampa lyg „idėjinis veikėjas“, ugdantis humaniškesnes, kultūringesnes ir socialinių idealų siekiančias asmenybes. Išryškines humanistinius idealus, J. Vabalas-Gudaitis priartėja prie į vaiką orientuotos paradigmos požiūrio į ugdymo vaidmenį ugdymo procese.

K. Hille, P. Evanschitzky, A. Bauer (2015) apibendrina Friedriko Fröbelio, Marijos Montessori, Rudolfo Steinerio, Lorio Malaguzzi, išplėtojusio Reggio Emilia pedagogikos koncepciją, pedagogų mintis: vaikų darželio auklėtoja sukuria vaikams aplinką, ją formuoja ir keičia. Ji dalyvauja sprendžiant, kokios patirčių erdvės yra patikimos mažiesiems. F. Fröbelis pabrėžė žmogiškųjų santykių svarbą. Suaugusiojo, šalia kurio auga vaikas,

užduotis yra lydėti jį stebint, išlaukiant, saugant ir palaikant. M. Montessori pagalbą vaikui suprato kaip pagalbą jo savarankiškumui. Gera auklėtoja atpažįsta vaiko siunčiamus signalus, mato, kokios paramos ir kada jam reikia. R. Steinerio nuorodose vaidmenų apibūdinama mažiau, daugiau kalbama apie ugdytojų nuostatas ir poziciją, kuri turėtų atitikti Steinerio pateikiamą žmogaus paveikslą. Į jį derėtų orientuotis ugdant augantį žmogų. Reggio Emilia pedagogikoje svarbų vaidmenį atlieka vaiko, tėvų ir auklėtojos bendradarbiavimas. Ikimokyklinio amžiaus vaikų ugdytojas čia yra vaiko mokymosi proceso kūrėjas, stebėtojas ir padėjėjas.

Pedagogo vaidmuo įvairioje nūdienos mokslinėje literatūroje apibūdinamas kaip lemiamas ugdymo paradigmos kaitoje. Todėl įgyvendinant pokyčius ugdymo praktikoje, labai svarbu tirti ne tik bendruosius edukacinius procesus, bet ir sąlygas pedagogo asmenybės plėtotei, jo poreikių, sugebėjimų ir interesų studijoms.

Pasak O. Monkevičienės (2008), ikimokyklinio ugdymo pedagogo veikla yra ypatinga. Auklėtojas, kaip visuomenės patikėtinis, formuoja tai, kas yra sudėtingiausia ir brangiausia žmonijai – individo vidinį ir išorinį pasaulį vienu iš sudėtingiausių jo vystymosi periodu – vaikystėje. Ikimokyklinio ugdymo pedagogas vaiko potencialą skleidžia vadovaudamasis ugdomąja lyderyste.

Ikimokyklinio ugdymo pedagogo, kaip lyderio, samprata apibrėžiama kaip pedagogo gebėjimas taikyti ugdomosios lyderystės modelį, t. y. ugdyti bei ugdytis savarankiškumą, gebėti tinkamai bei pozityviai bendrauti ir bendradarbiauti, išmanyti derybų meną, valdyti konfliktus, gebėti priimti efektyvius problemų sprendimus (Jurašaitė, 2004). D. Malinauskienė (2010), remdamasi E. Jurašaitės atliktais tyrimais, analizavo ikimokyklinio ugdymo pedagogų profesinių kompetencijų modelį, kurį sudaro penki komponentai: pedagoginis išprusimas; veiklos prognozavimo ir planavimo (teleologinė) kompetencija; ugdymo proceso organizavimo kompetencija; pedagoginis bendravimas ir bendradarbiavimas; ikimokyklinio ugdymo kaitos kompetencija (p. 106).

2009 m. Vytauto Didžiojo universiteto mokslininkų komandos buvo atliktas ikimokyklinių ir priešmokyklinio ugdymo Lietuvoje būklės ir galimybių tyrimas, kurio rezultatai 2012 m. buvo pavišinti mokslo studijoje. Joje yra teigiama, kad tėvams yra svarbu, kur ir kam jie palieka savo atžalas. Akcentuojama pedagogų savybių sritis – aukšta kvalifikacija – formaliąją pedagogo pasirengimo dirbti ikimokyklinėje ir priešmokyklinėje įstaigoje pusę atskleidžianti sritis. Tai – ilgametė patirtis, metodų išmanymas, kvalifikacijų ir diplomų turėjimas. Ši savybė labiausiai akcentuojama per pedagogų atestaciją ir tai reglamentuoja ugdymo personalo kompetencijas ikimokyklinio ugdymo praktikoje numatančiuose dokumentuose ir teisės aktuose (Ruškus, Žvirdauskas, Zybartas, Eskytė, Motiečienė, Dorelaitienė, 2012).

Ikimokyklinio ugdymo įtaka vaiko raidai priklauso ir nuo to, kaip organizuojamas pats pedagoginis procesas. Anot G. Purvaneckienės (2005), visuomenės požiūriu ikimokyklinės vaikų ugdymo institucijos turi atlikti dvi pagrindines funkcijas: ugdymo ir priežiūros. <...> Nagrinėjant dokumentus, reglamentuojančius švietimą, susidaro įspūdis, kad Lietuvoje daugiausia dėmesio skiriama pirmai funkcijai ir ypač jos edukacinei komponentei. <...> Apie priežiūros funkciją Švietimo įstatyme nekalbama (p. 179–180). Šios mokslininkės mintys suponuoja mintį, kad ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo pedagogo funkcija – prižiūrėti vaiką – nėra pagrindinė ir svarbiausia. Kur kas yra svarbiau – vaiko asmenybės ugdymas, jo įvairių kompetencijų lavinimas.

Apibendrinant galime teigti, kad ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo pedagogo darbas – itin svarbus vaiko ugdyme, o ikimokyklinio (priešmokyklinio) ugdymo įstaiga – pirmoji vaiko mokykla, kurioje jis bendrauja su savo bendraamžiais, juos mėgdžioja, lavinasi, mokosi tvarkos. Ikimokyklinis ugdymas skatina vaiko socialinį, pažintinį vystymąsi, praturtina vaikų bendravimo su kitais patirtį, padeda pasiruošti mokymuisi mokykloje. Taigi gerai išvystyta ikimokyklinio ugdymo sistema pirmiausia skirta *gerinti vaikų gyvenimo sąlygas*, o taip pat palengvinti tėvams tenkančią atsakomybę derinti pareigas vaikui su darbu.

Universitetinio pedagogų ugdymo privalumai

Lietuvoje aukštojo mokslo sistemą sudaro dviejų tipų institucijos: universitetai ir neuniversitetinės aukštosios mokyklos (įvairiose šalyse skiriami įvairūs pavadinimai: kolegijos, koledžai, politechnikumai (angl. *University of Applied Sciences*). Universitetinės ir koleginės studijos pripažįstamos lygiavertėmis, tačiau skirtingomis. Universitetinės studijos orientuotos į platų teorinį pasirengimą, kurio tikslas – taip parengti absolventą, kad jis per labai trumpą laiką (nuolatinėse studijose – 4 metai, iššestinėse – 5 ar 5,5 metų) galėtų adaptuotis darbo vietoje ir jam nereikėtų papildomų studijų. Lietuvos Respublikos Mokslo ir studijų įstatymas (2009) apibrėžia universitetinių studijų tikslus: vykdyti studijas, teikiančias asmeniui moksliniais tyrimais grindžiamą šiuolaikinį pažinimo ir technologijų lygį atitinkantį aukštąjį universitetinį išsilavinimą, aukštojo mokslo kvalifikaciją, ugdyti visapusiškai išsilavinusią, etiškai atsakingą, kūrybingą ir verslią asmenybę; darniai plėtoti įvairių sričių mokslinį pažinimą, vykdyti aukšto lygio mokslinius tyrimus ir eksperimentinę (socialinę, kultūrinę) plėtrą, rengti mokslininkus, mokslo srityje bendradarbiauti su šalies ir užsienio partneriais; bendradarbiaujant su visuomenės ir ūkio partneriais, mokslinė, šviečiamąja, meno ir kita kultūrine veikla skatinti regionų ir visos šalies raidą; ugdyti švietimui, mokslui, menui ir kultūrai imlią visuomenę, gebančią veiksmingai naudotis mokslu ir konkuruoti aukšto lygio technologijų, gaminių ir paslaugų rinkoje.

Koleginės studijos, lyginant su universitetinėmis studijomis, yra siauresnės. Jose labiau akcentuojamas specialisto rengimas ir profesinių įgūdžių ugdymas, įgyjamos konkretesnės kompetencijos (nuolatinėse studijose – 3 metai, iššestinėse – 4 metai). Toks specialistas būna geriau pasirengęs praktinei veiklai. Lietuvos Respublikos Mokslo ir studijų įstatyme (2009) taip pat apibrėžiami panašūs kolegijinių studijų tikslai: vykdyti studijas, teikiančias asmeniui aukštąjį koleginį išsilavinimą ir aukštojo mokslo kvalifikaciją, tenkinančias Lietuvos valstybės bei visuomenės ir ūkio reikmes ir atitinkančias mokslo bei naujausių technologijų lygį; plėtoti regionui reikalingus taikomuosius mokslinius tyrimus, konsultuoti vietos valdžios ir ūkio subjektus; sudaryti sąlygas asmenų įgytoms žinioms ir gebėjimams tobulinti; ugdyti švietimui ir kultūrai imlią visuomenę, gebančią dirbti sparčios technologijų kaitos sąlygomis.

Neuniversitetinės aukštojo mokslo studijos yra vykdomos kolegijose. Anot V. Navickienės (2011), „Lietuvoje kolegija yra naujas aukštojo mokslo sistemos darinys“. Anot B. Bitino (2003), G. Žibėnienės (2003, 2005), ryškiausias pastarojo dešimtmečio Lietuvos aukštojo mokslo kaitos požymis – spartus neuniversitetinių studijų plėtojimas.

Kolegijos misijos principai: sudaryti sąlygas visiems sugebantiems įgyti Lietuvos ūkio reikmes ir šiuolaikinį mokslo ir technologijos lygį atitinkantį aukštąjį išsimokslinimą

ir profesinę kvalifikaciją; sudaryti tęstinio mokymosi sąlygas; padėti ūkio struktūroms organizuoti darbuotojų kvalifikacijos tobulinimą; ugdyti visuomenės nuostatą mokytis visą gyvenimą; kartu su universitetais ir kitomis švietimo įstaigomis ugdyti švietimui ir kultūrai imlią visuomenę, pasirengusią veikti sparčios technologijų kaitos sąlygomis; atlikti regionų plėtrai reikalingus taikomuosius tyrimus ir mokslo bei technologijų plėtros darbus; tapti regionų intelektualinės ir šviečiamosios veiklos centrais (Lietuvos aukštasis mokslas. Baltoji knyga: ES PHARE programa „Lietuvos aukštojo mokslo reforma“, p. 7). Apibendrinant galima teigti, kad koleginiuose studijose daugiau dėmesio yra skiriama praktinėms kompetencijoms ugdyti. Kolegijų tikslas – greitai reaguoti į darbo rinkos poreikius ir per trumpą laiką parengti aukštos kvalifikacijos specialistus.

Tuo tarpu universiteto misija – pirmiausia ugdyti krašto, visuomenės intelektą, puoselėti laisvą ir kūrybingą mintį. Tuo pačiu universitetas turi prisiminti pareigą išugdyti gerai išlavintus žmones ir praplėsti savo ankstesniąją misiją, t. y. suteikti pagrindą šalies ekonominei gerovei. Tai reikštų, kad universitetinį išsilavinimą įgijęs žmogus turi ne vien teorinių, empirinių praktikos žinių, bet ir gebėjimą susivokti ir veikti dinamiškame pasaulyje, netipinėse darbinėse situacijose, būti kūrybingas ir inovatyvus.

Universitetai – atviri naujovėms bei patys generuojantys naujoves, visuomenės pokyčių iniciatoriai. Todėl universitetinė aukštoji mokykla kelia itin aukštus etinius, kultūrinius bei kokybės standartus.

Universitetinės studijos studentams teikia aukšto lygio išsimokslinimą ir išsamų *teorinį bei intelektualinį pasirengimą*, padėsiantį kūrybiškai taikyti įgytas žinias, išmokyti mokslinio darbo metodologijos, suteikti bendrąją erudiciją. Universitetiniam išsilavinimui būdinga žinių išsamumas, jų platumas bei fundamentalumas. Dalyvaudami mokslinėje veikloje studentai įgyja sudėtingų problemų sprendimo metodinių įgūdžių, įtvirtina studijuojamos mokslo srities specialiąsias žinias (Želvyš, 2005).

Pagal Tarptautinę standartizuotą švietimo klasifikaciją (ISCED), universitetinės studijos Lietuvoje yra priskiriamos 6 lygmeniui (ISCED 5A) ir jose atliekami moksliniai tyrimai, plėtojama aukštojo lygio profesionali meno veikla, o kolegijinės studijos yra priskiriamos 6 lygmeniui (ISCED 5B), jos orientuotos į profesines studijas, suteikiama profesinė kvalifikacija.

Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo pedagogai Lietuvoje yra rengiami tiek universitetuose, tiek kolegijose. LR Pedagogų rengimo reglamente (2010) taip pat teigiama, kad „Pedagoginės studijos lygiagrečiai integruojamos į universitetinių pirmosios pakopos ar koleginių studijų programas <...>“. Tai patvirtinama ir Europos komisijos 2013 m. parengtoje „Euridyce“ ataskaitoje. Joje teigiama, kad beveik visose Europos šalyse būsimeji ikimokyklinio ugdymo lygmenų mokytojai rengiami pagal vienalaikį modelį (pagal vienalaikį modelį besimokantiems studentams, vos pradėjusiems studijuoti aukštojoje mokykloje, rengiančioje pedagogus, dėstomas specialus pedagogikos kursas, o studijuojantiems pagal nuoseklųjį modelį šis kursas dėstomas baigus bendrąsias studijas ar joms artėjant prie pabaigos). Vienintelės išimtys – Prancūzija ir Portugalija (nuo 2011 m.); šiose šalyse taikomas tik nuoseklusis modelis. Bulgarijoje, Estijoje, Airijoje, Lenkijoje, Slovėnijoje ir Jungtinėje Karalystėje (Anglijoje, Velse, Šiaurės Airijoje ir Škotijoje) galima studijuoti ir pagal vienalaikį, ir pagal nuoseklųjį modelius.

Daugumoje Europos šalių žemiausia kvalifikacija, kurią privalo įgyti būsiamasis ikimokyklinio ugdymo pedagogas, yra aukštasis išsilavinimas ir bakalauro laipsnis; šių mokytojų rengimo programa trunka nuo trejų iki penkerių metų.

Lietuvos statistikos departamento duomenimis, ikimokyklinio ugdymo įstaigose 2015 m. dirbo 13,2 tūkst. pedagoginių darbuotojų. Aukštąjį išsilavinimą turėjo 73 proc. pedagoginių darbuotojų (žiūrėta 2016-06-06).

Šios srities bakalaurus rengia galias pedagogines tradicijas turintys universitetai: *Šiaulių universitetas*, *Lietuvos edukologijos universitetas* bei *Klaipėdos universitetas*. Ne visos minėtuose universitetuose realizuojamos studijų programos suteikia absolventams galimybę dirbti su priešmokyklinio amžiaus vaikais. Šiaulių universitete pramečiui realizuojama dviguba studijų programa *Pradinio ugdymo pedagogika ir ikimokyklinis ugdymas*. Baigusieji šią programą gali dirbti pradinių klasių mokytojais arba ikimokyklinių įstaigų auklėtojais, tačiau neturi galimybių dirbti su priešmokyklinukais. Todėl absolventai, kurie pageidauja apimti ir priešmokyklinį amžių, turi galimybę papildomai studijuoti ir įgyti kompetencijų dirbti su priešmokyklinio amžiaus vaikais. Klaipėdos universitetas realizuoja bakalauro studijų programą *Vaikystės pedagogika*. Studijų programos anotacijoje akcentuojami šie absolventų gebėjimai: „absolventas bus pasirengęs nustatyti vaiko poreikius ir jo ugdymo problemas, planuoti, organizuoti vaikų ugdomąją veiklą, teikti pagalbą vaikų tėvams, kitiems šeimos nariams vaikų ugdymo procese, konsultuoti juos svarbiais klausimais, susijusiais su vaikų ugdymu, gebės taikyti šiuolaikinių mokslinių tyrimų rezultatus dirbant ugdomąjį darbą su vaikais, įvertinti šiuolaikinę švietimo sistemos situaciją, ugdymo kaitą, atsižvelgiant į Europos Sąjungos bei kitų pasaulio šalių pedagoginę patirtį. Suvoks vaikų ugdymo sistemos vietą ir vaidmenį mokymosi visą gyvenimą kontekste; žinių visuomenėje nuolat kintantį pedagogo vaidmenį ir funkcijas. Gebės modeliuoti ugdymosi situacijas; planuoti savo veiklą, ją rekonstruoti ir reflektuoti, atlikti praktinius tyrimus, pasirenkant adekvačią tyrimo strategiją ir metodus“. Lietuvos edukologijos universitete realizuojama bakalauro studijų programa *Ikimokyklinė ir priešmokyklinė pedagogika*. Programos anotacijoje nurodomi panašūs į Klaipėdos universitete realizuojamos studijų programos *Vaikystės pedagogika* absolventų gebėjimus, tačiau čia jau akcentuojamas pasirengimas tęsti studijas magistrantūroje bei mokytis visą gyvenimą.

Išanalizavus Lietuvos aukštųjų mokyklų asociacijos bendrajame priėmime (www.lamabpo.lt) dalyvaujančių kolegijų siūlomas 2016 m. stojimui programas paaiškėjo, kad net penkios mūsų šalies kolegijos siūlo studijuoti programose, rengiančiose ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo pedagogus: Kauno kolegija (studijų programa *Ikimokyklinis ugdymas*), Klaipėdos valstybinė kolegija (studijų programa *Ikimokyklinė ir priešmokyklinė pedagogika*), Marijampolės kolegija (studijų programa *Ikimokyklinio ugdymo pedagogika*), Panevėžio kolegija (studijų programa *Ikimokyklinio ugdymo pedagogika*) bei Vilniaus kolegija (studijų programa *Vaikystės pedagogika*). Esminis kolegijų internetiniuose puslapiuose esančiose programų anotacijose stojantiesiems akcentas, kurio nepavyko aptikti universitetų anksčiau minėtose studijų programų anotacijose, yra tai, kad absolventai gebės **priziūrėti ir ugdyti vaiką nuo gimimo iki septynerių metų**. Šios sąvokos pavartojimas, esė autorės nuomone, labiau sietinas su vaikų lopšeliuose-darželiuose dirbančių auklėtojų padėjėjų funkcijomis, nei su pačių auklėtojų. *Pavyzdiniame auklėtojo pareigybės aprašyme* (2005) nurodytos šios auklėtojo funkcijos: organizuoti ir vykdyti ugdomąjį procesą (planuoti grupės ugdomąją veiklą; kurti grupės ugdomąją aplinką, parinkti priemones; ugdyti ir/ar dalyvauti vaikų ugdymo(si) procese); prireikus dalyvauti rengiant individualias vaikų ugdymo(si) programas; sistemingai vertinti, fiksuoti vaikų daromą pažangą, apie vaikų pasiekimus informuoti tėvus (globėjus); teikti informaciją, pagal kompetenciją konsultuoti

tėvus (globėjus), kitus įstaigoje dirbančius specialistus ikimokyklinio amžiaus vaikų ugdymo klausimais; iniciuoti ir/ar dalyvauti bendruose įstaigos renginiuose, projektuose ir kitose veiklose.

Taigi kaip matome iš universitetuose ir kolegijose siūlomų studijų programų anotacijų bei pavyzdiniame auklėtojo pareigybės aprašyme nurodytų auklėtojų funkcijų, pedagogui reikalingas ne siauras profesinis, bet itin platus *teorinis, filosofinis pasirengimas*, įgalinantis tinkamai organizuoti ugdomąjį procesą, vertinti ugdymo kokybę, vaikų pasiekimus, reflektuoti ir prognozuoti vaiko pažangą, rengti ar atnaujinti individualias ugdymo programas, tinkamai parengti jų turinį, įprasminti alternatyvaus ugdymo filosofinę kryptį realiaame pedagoginiame procese, atlikti empirinius tyrimus, lyginamąją analizę, įstaigos auditą, bendrauti ir bendradarbiauti su tėvais ir juos šviečiant įvairiais su ugdytiniais susijusiais klausimais, teikti profesionalią švietimo pagalbą. Tėvai, vedantys vaikus į ikimokyklinio ugdymo įstaigas, prioritetais labiau laiko aukštą pedagogų kvalifikaciją, taip pat ekspertiskumą ir autoritetiškumą (Ruškus, Žvirdauskas, Zybartas, Eskytė, Motiečienė, Dorelaitienė, 2012). Tokį visapusišką ir gilų būsimųjų pedagogų pasirengimą užtikrina universitetinės studijos.

Dar vienas labai svarbus aspektas, kodėl ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo pedagogus reikėtų rengti universitete – pedagogų galimybė įgijus atitinkamą darbo stažą tapti šių įstaigų vadovais: direktoriais ar pavaduotojais. Išanalizavus skelbiamų konkursų ikimokyklinių įstaigų vadovų vietoms užimti reikalavimus paaiškėja, kad visada yra reikalavimas – turėti aukštąjį universitetinį išsilavinimą. Funkcijos, kurias atlieka ikimokyklinių įstaigų vadovai, taip pat reikalauja ne tik profesinio, bet itin plataus teorinio pasirengimo, specifinių gebėjimų: organizacinių, analitinių, mokėjimo sisteminti medžiagą, kaupti informaciją, kontroliuoti ir pan.

Išvados

Ugdymas ikimokykliniame ir priešmokykliniame amžiuje itin reikšmingas vaiko asmenybės vystymuisi, nes šiame amžiaus tarpsnyje susiformuoja daugelis žmogaus asmenybės bruožų ir charakterio savybių, formuojasi vertybės, moralinės normos. Šiame amžiuje dedami mokymosi pagrindai, formuojasi kalbos, bendravimo įgūdžiai, lavėja smulkioji motorika.

Kadangi ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo svarba yra didžiulė, todėl šiems pedagogams tenka itin didelė atsakomybė, reikalingas labai platus ne tik profesinis, bet ir teorinis, fundamentalus bei filosofinis išsilavinimas, padėsiantis kūrybiškai taikyti įgytas žinias, specifinių gebėjimų turėjimas. Visa tai užtikrina universitetinis ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo pedagogų ugdymas.

Lietuvoje ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo pedagogus rengia ir universitetai, ir kolegijos. Universitetinių studijų programose, rengiančiose ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo pedagogus, akcentuojamas pasirengimas tęsti studijas magistrantūroje bei mokytis visą gyvenimą, kai tuo tarpu kolegijų studijų programų anotacijose akcentuojama, jog absolventai gebės *prižiūrėti ir ugdyti vaiką nuo gimimo iki septynerių metų*.

Universitetinių ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo studijų absolventai turi tiesioginę galimybę ateityje tapti šių ugdymo įstaigų vadovais.

Literatūra

- Ankstyvasis vaikų ugdymas ir rūpyba Europoje: socialinio ir kultūrinio nelygiateisiškumo problemų sprendimas. 2009. Education, Audiovisual and Culture Executive Agency (EACEA P9 Eurydice). [žiūrėta 2016-06-04]. Prieiga per internetą <http://www.eurydice.org>.
- Bitinas, B., Žibėnienė G. Neuniversitetinių studijų programų raidos tendencijos Lietuvoje. *Lietuvos aukštasis mokslas: diagnozės ir prognozės. Tarptautinės konferencijos pranešimų medžiaga*. Kaunas: Technologija, 2003.
- Dewey, J. (1961). *Democracy and education*. New York: The Macmillian Company.
- Dodge, D. T., Colker, L. J. ir Heroman, C. (2007). *Ikimokyklinio amžiaus vaikų kūrybiškumo ugdymas*. Vilnius: Presvika.
- Epstein, A. S., Schweinhart, L. J., DeBruin-Parecki, A., Robin, K. B. (2004). *Preschool assessment. A guide to developing a balanced approach*. NIEER Issue 7 / July 2004.
- Europos Komisija/EACEA/Eurydice, 2013. *Pagrindiniai duomenys apie Europos mokytojus ir mokyklų vadovus*. 2013 m. leidimas. „Eurydice“ ataskaita. Liuksemburgas: Europos Sąjungos leidinių biuras.
- Freire, P. (2000). *Kritinės sąmonės ugdymas*. Vilnius: Tyto Alba.
- Hardt, M., Negri, A. (2001). *Empire*. Cambridge, MA, Harvardt University Press.
- Hille, K., Evanschitzky, P., Bauer, A. (2015). *3-6 metų vaiko raida. Psichologijos pagrindai ikimokyklinio amžiaus vaikų ugdytojams*. Vilnius: Tyto Alba.
- Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašas* (2014). Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija. [žiūrėta 2006-05-19]. Prieiga per internetą
- Ikimokyklinio ugdymo metodinės rekomendacijos* (2015). Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija. [žiūrėta 2016-05-19] Prieiga per internetą https://issuu.com/ikimokyklinis/docs/knyga_-_rekomendacijos.
- International Standard Classification of Education. ESCED 2011*. [žiūrėta 2016-06-04]. Prieiga per internetą <http://www.uis.unesco.org/Education/Documents/isced-2011-en.pdf>
- Jucevičienė, P., Bankauskienė, N., Janiūnaitė, B., Lepaitė, D., Simonaitienė, B. (2007). *Pedagogų rengimo studijų programų analizė: mokslo studija*. Vilnius: Mokytojų kompetencijos centras.
- Juodaitytė, A. (2004). Vaikystės pedagogo pasaulėžiūrinė koncepcija: „laisvojo“ ugdymo kontekstas. *Pedagogika*, 70, 87-91.
- Jurašaitė, E. (2004). *Ikimokyklinio ugdymo pedagogų profesinės kompetencijos: struktūra, modelių realizavimas, įvertinimas: daktaro disertacija*. Vilnius: VPU leidykla.
- Kochanskienė, A., Sadauskienė, R., Vaičiūnaitė, A. (2006). Kauno ikimokyklinio ugdymo įstaigų vadovų požiūris į studentų praktikų organizavimą ir kolegiją baigusių pedagogų teorinį bei praktinį pasirengimą. [žiūrėta 2016-07-03]. Prieiga per internetą <http://dspace.kauko.lt/handle/1/666?locale-attribute=en>.
- Lietuvos aukštasis mokslas. Baltoji knyga: ES PHARE programa „Lietuvos aukštojo mokslo reforma“*. Vilnius. LRŠMM, 1999.
- Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymas*. 2009-04-30. Valstybės žinios, 2009-05-12. 54-2140.
- Liu, Q., Skans, O. N. (2009). The duration of paid parental leave and children's scholastic performance. [žiūrėta 2016-06-28]. Prieiga per internetą https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1426731.
- Malinauskienė, D. (2010). Ikimokyklinio ugdymo pedagogų profesinės kompetencijos: diagnostinis aspektas. *Profesinis rengimas: tyrimai ir realijos*, 19, 102-114.
- Mano vaikai. Priešmokyklinis vaiko ugdymas*. (2003). Sudaryt. Monkevičienė, O. Kaunas: Šviesa.
- Monkevičienė, O. (2008). Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo(si) turinio kaitos tendencijos [Tendencies of change in pre-school and pre-primary]. *Pedagogika. / Pedagogy*. 91. 66–72.

- Navickienė, V. (2011). Aukštojo koleginio mokslo misijos kaitos ir plėtros tendencijos [Change and development tendencies of higher college education mission]. *Pedagogika / Pedagogy*, 102, 9–15.
- Navickienė, V. (2011). Koleginio aukštojo mokslo diversifikacija Lietuvoje. *Daktaro disertacija*. Vilnius. [žiūrėta 2016-05-25]. Prieiga per internetą <http://vddb.library.lt/>
- Pavyzdinis auklėtojo pareigybės aprašymas* (2005). Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas Nr. ISAK-2249. [žiūrėta 2016-05-19]. Prieiga per internetą https://view.officeapps.live.com/op/view.aspx?src=http%3A%2F%2Fwww.smm.lt%2Fuploads%2Fdocuments%2Fveikla%2FVeiklos_sritys%2FSvietimas%2FIkimokyklinis_ugdymas%2Faukletejo%2520aprasas.doc.
- Pedagogų rengimo reglamentas* (2010). Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsak. Nr. V-54. [žiūrėta 2016-05-18]. Prieiga per internetą: http://www.smm.lt/uploads/documents/Pedagogams/Pedagogu_rengimo_reglamentas_20100108.pdf
- Pinker, S. (2007). *The language instinct: How the mind creates language*. New York: Harper Perennial Modern Classics.
- Pocienė, J. S. (2010). *Ikimokyklinis ugdymas: raida, pedagoginės sistemos*. Ikimokyklinės pedagogikos studija. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla.
- Purvaneckienė, G. (2005). Švietimo politika ir ikimokyklinio bei priešmokyklinio ugdymo plėtra [Policy of pre-school education development]. *Acta Paedagogica Vilensia*, 15, 176–187.
- Ruškus, J., Žvirdauskas, D. (2010). Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo paskirčių hierarchija Lietuvoje [The hierarchy of the purposes of pre-school and pre-primary education in Lithuania]. *Acta Paedagogica Vilnensia*, 24, 54-68.
- Ruškus, J., Žvirdauskas, D., Zybartas, S., Eskytė, I., Motiečienė, R., Dorelaitienė, E. (2012). *Ikimokyklinis, priešmokyklinis ugdymas Lietuvoje. Būklės ir galimybių tyrimas*. [žiūrėta 2016-05-19]. Prieiga per internetą <http://eltpykla.vdu.lt:8080/bitstream/handle/1/224/ISBN9789955127703.pdf?sequence=1&isAllo>
- Trister, D., Colker, L., Heroman, C. (2008). *Ikimokyklinio amžiaus vaikų kūrybiškumo ugdymas*. Vilnius: Presvika.
- Želvys, R. (2005). Aukštojo mokslo kaita ir problemos [The development of higher education and academical didactics]. *Acta Paedagogica Vilnensia*, 14, 169–178.
- Žibėnienė, G. (2005). Kolegija – binarinės aukštojo mokslo sistemos dalis – jaunesnioji sesuo ar partnerė universitetui? *Šiuolaikinių europinių aukštojo mokslo plėtros tendencijų iššūkiai Lietuvos aukštojo mokslo sistemai. Tarptautinės mokslinės-praktinės konferencijos pranešimų medžiaga*. Klaipėda.

Summary

PRE-SCHOOL AND PRE-PRIMARY TEACHER TRAINING: TEACHERS UNIVERSITY EDUCATIONAL NECESSITY

Skaistė Kovienė

Šiauliai University, Lithuania

The aim of pre-school education – taking into account child’s innate powers, his/her individual experiences, referring to the regularities of development to help a child to develop the fundamentals of independence, healthy lifestyle, positive communication with adults and children, creativity, knowledge about the environment and the country, knowing how to learn. The purpose of pre-primary education – to help a child prepare to successfully

learn according to the curriculum of primary education. Both pre-school and pre-school teacher's goal – to help the family to educate pre-school and pre-school age child.

In Lithuania pre-school and pre-primary education teachers are trained both at universities and at colleges. In the society it is often discussed whether for a teacher who works with pre-schoolers – little citizens of the country – it is enough to have higher non-university (college) education of higher university education is obligatory. In the present essay the concepts of pre-school and pre-primary education have been used because a teacher having obtained the qualification of a pre-school educator still has no possibility to work with pre-primary age children until he/she obtains these complementary competences.

Analysis of scientific literature and documents allowed making the conclusions about the particularity of children of pre-school and pre-primary age, the importance of the role of pre-school and pre-primary education teachers in developing children's personalities, the differences of these teachers' training at universities and colleges and teachers university educational necessity.

Key words: university education, non-university (education of college) education, pre-school and pre-primary education, teacher training.

Received 5 October 2016; accepted 16 December 2016

Skaistė Kovienė

PhD. Student, Department of Education & Psychology, Siauliai University, P. Visinskio Street 25,
LT-76351 Siauliai, Lithuania.
E-mail: skaistekove@gmail.com